

ריח עובדות והנהגות עצתו אמונה לבית בריסק

הזינדרמריה מגליל ווילנא בלוית כמה פקידים וזינדרמים, והודיע לרבינו שבא לעשות חיפוש בביתו, עקב הידיעה שהגיע להשלטונות עליו, ואחר שהעמיד מהמלווים אותו שומרים אצל פתחי הבית, ניגש לעבודה. חפשו בכל החדרים, ובכל פינה ופינה, בעליות ובמרתפים, בארונות הספרים, בכל המגירות שבשולחן הכתיבה של רבינו, וכל מה שמצאו בכתב אספו להם. ראשית לקח לו השר כל המכתבים שהיו מונחים על שולחן הכתיבה, ערוכים וחתומים בשמו של רבינו, מוכנים לשלוח אל הדואר, הניחם במעטפה ונתנם בתיק שלו. אחרי כן אספו כל כתבי יד של רבינו, שהיו רבים מאד. וכן כל הפנקסים, חשבוניות מהוצאה והכנסה של הישיבה, והמשולחים, רשימות התלמידים לעריה, מכתבים רבים וכו', כל אלה שמו בשקים, חבשו אותם, והניחו עליהם חותם השלטון, ושלחו להביא עגלה וטענו את כל זה עליה.

אחר שגמר השר את עבודת החיפוש, פנה רבינו אל השר בבקשה שיגיד נא, על מה ולמה כל החרדה הזאת!

השר הוציא מכתב מתוך הקפל שבקצה שרוולו, כיסה בידו את תוכנו, והשאיר מגולה בלתי החתימה, ואמר לרבינו, "הכר נא החתימת ידך היא אם לא"?... רבינו הסתכל בחתימה ואמר "כן, זו היא חתימת ידי"... [עד כדי כך היה נעשה הזיוף בדיוק] אז אמר השר לרבינו, "עכשיו קרא נא במכתב הזה וראה מה שאתה כותב בו"... ורבנו קרא, איך שהוא כאילו מודיע לאיש אחד בלונדון ששטרות כסף המדינה ברוסיה המזויפים ששלח לו, קיבל, וכבר אזלו כולם על צד היותר טוב, ומבקש שישלח לו במהרה עוד... כמדומני שהיה המדובר במכתב המזויף ההוא גם על בחורים שברחו מעבודת הצבא, והם נמצאים בישיבה, ועוד כמה דברים משונים. ועל כל אלה היתה חתימת רבינו שהוא מודה בה שהיא שלו.

רבינו אמר להשר שלמרות שהחתימה על המכתב דומה ממש לחתימת ידו, הוא מצהיר, שמעולם לא כתב המכתב הזה ומעולם לא חתם עליו.

השר ענה על דברי רבינו שעל כל זה תהיה חקירה, ולשם זה אסף כל הכתבים והפנקסים וכו', והוא שולח אותם למשרד שר הפלך בוילנא, הוא הטיל על רבינו מאסר בית, ופנה לצאת.

אז נזכר רבינו וביקש למסור אל השר דבר, שיכול לשמש מפתח לבירור הזיוף הפלא הזה, היינו שכל מכתביו הוא חותם תמיד שני השמות שלו "צבי, ויהודא" רק ביו"ד אחת ביניהם, שמשמשת סוף לצבי, וראש ליהודא. אמיתת הדבר הזה יש להוכיח מן המכתבים שהשר לקח מעל שולחן הכתיבה, שהיו חתומים טרם הופיע בבית הזה. ועל כן, לפי דעת רבינו, כדאי לראות המכתב המזויף עוד הפעם, ולהיווכח אם הזייפן שם ליבו לחקות את חתימתו גם בפרט הזה או לא.

השר הוציא כל המכתבים מתיקו, וגם המכתב המזויף שם לפני העומדים שם,

עובדות והנהגות עצתו אמונה לבית בריסק ריש

אוצר החכמות

וימצא שכדברי רבינו כן הוא. כל מכתביו היו חתומים שני שמותיו "צבי, יהודא", ביו"ד אחת ביניהם כמו הפקסימילה דלעיל, ובמכתב המזויף היו כתובים שני השמות הללו בשני יודין ביניהם. ברור, שמן השמים הכשילו איפוא את הזייפן שיתפס בזיופו, השר ערך פרטי כל על הדבר הזה, ואמר שאין ספק שהשינוי שנמצא במכתב ישמש פרצדנט חשוב בענין החקירה. הוא נפטר מרבינו והלך לו.

כמה חדשים עברו אז מהיום ההוא, ורבינו לא הוזמן אף פעם להופיע לפני השלטונות לשם חקירה. ובינתים היה מצב הרוח בבית רבינו מדוכא ומלא דאגה. חוץ מהדאגה לרבינו בעצמו שלא תאונה לו חס ושלום איזה רעה בקשר עם העלילה שבמכתב המזויף, עוד היתה דאגה גדולה לשלום הישיבה ולכל העסקנים שלה, שלא יבואו לידי תקלה. ומה שגרם לדאגה זו היה הדבר הזה:

בעת ההיא נחשבה הישיבה בוואלוז'ין בעיני השלטון לסגורה, וכל קיומה היה בחשאי. עוד בימי הגר"י זצ"ל, לפני שלושים או ארבעים שנה היה איזה מכשול והשלטונות סגרו אותה. אך לפי התהלכות של הימים ההם לא קשה היה להמשיך את קיומה בכל פרטיה למרות פקודת הסגירה, בפרט בעיר קטנה כוואלוז'ין שרק פקיד קטן אחד היה מייצג את השלטון בעיר. והגר"י המשיך לנהל הישיבה כמקודם הסגירה.

במצב הזה עברה הנהלת הישיבה ליד רבינו הנצי"ב זצ"ל. בימיו רחבה ונסבה הישיבה בין במספר התלמידים, ובין בהקף ההוצאות וההכנסות שלה. גם מספר המשולחים היה הלך וגדול משנה לשנה, והמאזן שלה כבר הגיע אז בזמן המכשול עם המכתב המזויף לסכום של עשרת אלפים רובלים. סכום גדול בימים ההם. ועד היום ההוא לא ידעו השלטונות מכל זה מאומה. ועתה כאשר יתגלו כל המעשים האלה לשלטון הגבוה מתוך הפנקסים והחשבוניות והמכתבים וכו', ושכל זה נעשה בלי רשיון וידיעה מקדם, ה' יודע מה יהיה סוף הדבר, כי ידוע שאת הדברים האלה היו מענישים ברוסיה קשה.

אבל ברצות ה' דרכי רבינו, באה האות יו"ד והצילה את המצב, והביאה הרוחה לישיבה כולה.

סוף סוף נקרא רבינו להופיע לפני השלטון בעיר המחוז אשמיאני, מהלך איזה שעות מוואלוז'ין. הוא בא בזמנו וחיכה באולם ההמתנה. האנשים שהיו אתו סיפרו שרבינו לא נפל ברוחו כלל. חזר על שיעוריו במשניות בעל פה, בהחזיקו בידו ספר המשניות הקטן [לשם בחינה] כדרכו תמיד. כאשר נכנס אל שר המחוז קבלו זה בסבר פנים יפות, הושיבו בכסא, והודיע את תוצאות החקירה של "הענין" שלו בדברים האלה:

ראשית, נתברר שהוא חף מכל הפשעים שעפ"י המכתב המזויף המיטו עליו, עקב זה הוא מחזיר לו כאן הכתבים והפנקסים שנלקחו ממנו בשעת החפוש

רכ. עובדות והנהגות עצתו אמונה לבית בריסק

בביתו. ושנית הודיעו, שאחרי שמיניסטר הפנים יחד עם מיניסטר ההשכלה נוכחו לדעת שבכל משך הזמן שהישיבה בוואלוז'ין היתה סגורה מטעם השלטון לא חדלו צעירי ישראל לנהור אל הישיבה להשתלם בתורת ישראל ולא נמצא בהם שום דבר רע, על כן באו שר הפנים ושר ההשכלה לדעה אחת, להכיר את הישיבה בוואלוז'ין מהיום והלאה פתוחה מטעם הממשלה, וזכות נתנה להרב ברלין להמשיך את לימודיו ושיעוריו כמו שעשה עד עכשיו.

בשינוי הזה לטובה שבא מהיום ההוא לישיבה, ראינו מה נפלאים דרכי ההשגחה של הבורא יתברך על מחשבות אדם ותחבולותיו. בכל הזמן של שלושים – ארבעים שנה שהישיבה היתה בהסתר פנים מן הממשלה, בודאי היו אז אנשים שחשבו את המצב ההוא למדוכא מאד, והשתוקקו לרשיון מאת השלטון, שתוכל להתקיים בריש גלי, ודוקא במשך הזמן ההוא היתה לישיבה מנוחה שלמה, ולא ידעה לחץ ממלך ושרים.

ולהיפך מעת שנפתחה הישיבה מטעם שרי המלוכה, ונתנו לה זכויות רחבות, והרבה אנשים חשבו את זאת לטובה ולהצלחה גדולה ושמחו עליה, דוקא מהיום ההוא החל לחץ ודחק משלטונות ולא היתה למנהלי הישיבה מנוחה מהם. שרי המלוכה היו עיניהם פקוחות לראות ולדעת מכל אשר נעשה בה, והציעו דרישות בין בסדר הלימודים ובין בדרך ההנהלה, ומעת לעת היו באים לוואלוז'ין פקידים ממשרדי השכלה במדינה, ובתוכם לפעמים גם יהודים, שהיו דוחקים את ההנהלה שימלאו אחר הדרישות שלהם. ולולא רחמי ה', שבכל פעם שלח הצלחה מידם, לא היתה יכולה הישיבה להתקיים אפילו שעה אחת, עקב ההתגלות שלה אל שלטון המלוכה.

גם בשביל זה כדאי להחזיק מוסד

בספר "תשובות והנהגות" להגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, [חלק ב' עמ' ב'] הובא כדלהלן:

הייתי נוכח כשהרה"צ רבי עמרם בלויא זצ"ל בא להתרעם למרן הגרי"ז זצ"ל על איזה מוסד של ילדים, שלא לומדים שם כראוי, ואולי לא כדאי להחזיק המוסד... **וע"ז** ענה לו מרן הגרי"ז זצ"ל "האם כולם נוטלים שם ידיים בבוקר כדין"?... וענה לו רבי עמרם זצ"ל שעל זה אין הם חשודים, ובודאי נוטלים שם ידיים בבוקר סמוך למיטה כדין...

שמח על כך מרן הגרי"ז זצ"ל, ואמר, "אם כן כדאי כבר להחזיק המוסד לדבר זה בלבד, ועכשיו נדבר ונשמע מה נוכל לעשות עוד לתקן שם, אבל להחזיק המוסד בודאי כבר כדאי"...

עובדות והנהגות עצתו אמונה לבית בריסק רכא

נשתבשה עליו דעתו

סיפר הגאון רבי ברוך רוזנברג שליט"א [ראש ושיבת סלבודקא, ויליד העיר בריסק] כדלהלן:

פעם באתי להימלך בדעתו של רבינו מרן הגרייז זצ"ל, כיצד להתנהג עם בחור מסוים...

והנה מרן הגרייז זצ"ל רק שמע את סיפור הדברים, ומיד קבע בבירור שמדובר בבחור אשר נשתבשה עליו דעתו...

אוצר החכמה

והנה בשעתו נראתה קביעתו של מרן הגרייז זצ"ל כקיצונית מדי, אולם עם הזמן נתגלה טיבו ברבים, שאכן מדובר באדם משובש בדעתו. ואכן הגרייז זצ"ל ראה והרגיש בכל דבר מה שאדם מן השורה לא היה יכול לראות.

249

ומה עם ביטול תורה?...

סיפר לי חכם אחד שליט"א:

אחד מאנשי ירושלים אשר התקשה בפרנסתו, עלה למרן הגרייז זצ"ל לשאול אותו האם לקבל הצעת עבודה במשרד הדואר... ושאלתו היתה, מכיון שנעשים שם חילולי שבת לצרכים מסוימים הנראים להם כ"דחופים" ו"חיוניים"... [ואף שהוא עצמו לא יצטרך לעבוד בשבת, בכל זאת שאל, אם ראוי ליהודי ירא שמים לעבוד במקום כזה.]

אמר לו מרן הגרייז זצ"ל, "עד שאתה שואל אותי מצד חילול שבת, מה יהא על ביטול תורה, שתעזוב את הכולל?"...

ענה לו השואל הנ"ל, שריחיים על צווארו, והוא מטופל בלי עין הרע במשפחה ברוכת ילדים, והתמיכה שנותנים לו בכולל, מעטה היא מכדי לכלכל את ביתו...

שאלו מרן הגרייז זצ"ל, "ברויט האט איר?"... ["האם בכדי קניית לחם לבני הבית יש לך?"]... והשיב בחיוב. הוסיף מרן לשאול, "צו די ברויט האט איר?"... ומאחר ולא הבין אותו אדם את כוונת מרן הגרייז זצ"ל, ביקש ממנו שיסביר את דבריו, ומרן שאלו, "מארגארין האט איר?" ["האם כסף לקניית מרגרינה למרוח על הלחם יש לך?"]... ומשהשיב הנ"ל בחיוב, אמר לו מרן הגרייז זצ"ל, "אם כן מה השאלה?"...

אח"כ הלך הנ"ל אל מרן ה"חזון איש" זצ"ל, ושטח בפניו את שאלתו, יעץ לו החזו"א להתעסק במסחר מסוים שיביא לו רווחים גדולים, יותר מהשכר אותו הוא אמור לקבל על יום עבודה בדואר, וכך יוכל להמשיך להקדיש זמן נכבד ללימוד התורה. וגם לפרנס את ביתו בכבוד.

רכב עובדות והנהגות עצתו אמונה לבית בריסק

חלילה וחלילה

הפסוק

סיפר הרב הגאון רבי זאב רב שטיינהוז זצ"ל [מלפנים רבה הראשי של דנמרק, ור"מ בישיבת "קול תורה"] כדלהלן:

בעירנו קופנהגן היו שתי קהילות, אחת של חרדים הנקראת בשם "מחזיקי הדת", שעל חבריה נמנו רק שומרי שבת וזהירים במצוות, והאחרת "קהילה יהודית כללית" שבין חבריה נמנו גם כאלו שלא היו מקפידים במצוות כל כך.

והנה כל קהילה החזיקה שוחט לעצמה, ומכיון שבכל אחת מהקהילות היו מעט אנשים, ומאידך הוצאות אחזקת בית השחיטה, ומשכורתו של השוחט עלו דמים מרובים, ומה גם שבני הקהילה החרדית הוצרכו בין כך לשלם מיסים כבדים "לקהילה הכללית", הציעו אנשי "הקהילה הכללית" לחרדים, שיתאגדו עימם לשחיטה אחת, והסכימו שהחרדים יהיו אחראים לצד הרוחני, ויבחרו שוחט ירא שמים הנראה להם, בתנאים המקובלים עליהם, ובהחזקה ישתתפו שתי הקהילות יחד שוה בשוה.

ביקש הרב שטיינהוז זצ"ל מידידו יבלחט"א הגאון רבי חיים קרייזוורט שליט"א גאב"ד אנטוורפן, שבהיותו בארץ ישראל יכנס לשאול את פי הגדולים, האם להענות להצעה הנ"ל. ואכן הגר"ח שליט"א מילא את מבוקשו, ובהיותו בארץ ישראל שאל את מרן הסטייפלער זצ"ל, והוא שאל את מרן הגרי"ז זצ"ל לדעתו בענין.

הפסוק

והשיב מרן הגרי"ז זצ"ל "חלילה וחלילה" ... [ועיון בספר "קריינא דאגרתא" חלק א' אגרת שליט]

והסביר מרן הגרי"ז זצ"ל את טעמו, כי כיום שישנם שני שוחטים בדנמרק, אם חלילה שומעים רינונים על שוחט אחד, שמשווא אינו כשורה אצלו... הרי שאפשר לאכול משחיטתו של השני... אך אם יתאגדו שתי הקהילות לשחיטה אחת, ותתעוררנה בעיות, הרי שכל הבשר בדנמרק יהיה טרף...

ואף שעכשיו מסכימים אנשי "הקהילה הכללית", שהחרדים יהיו אלו אשר יבחרו וימנו את השוחט לרוחם, אולם יתכן שבמשך הזמן ישתנה המצב, וידם תהיה על העליונה, ואז הם ירצו להתערב בעניני השחיטה, ולהביא שוחט משלהם... וכשימצא בו פסול, שוב לא יהיה שייך למצוא בשר כשר בדנמרק... ועל כן חלילה וחלילה להתחבר עימם...

וכידוע מאותו טעם סירב מרן הגרי"ז זצ"ל בהיותו הרב דבריסק, להכניס את עניני "קופת השחיטה" תחת אחריות הקהילה, שכן כאשר החרדים ניצחו, אמנם ילך הכסף למטרות טובות, אולם מה יהיה בבא הזמן, כאשר אולי יתחלפו ראשי הקהילה, ופורקי העול ינצחו, והקופה תהיה תחת ידם, הרי שאז הם ישתמשו בכספים למטרות פסולות...

[ועיון מה שהבאנו בזה בארוכה בסיפור הבחירות בבריסק, בחלק ד' עמ' ח']

מאיכות יוצא כמות, מכמות לא יוצא איכות...

סיפר לו הרב הגאון רבי יצחק הלברשטט שליט"א כדלהלן:

בשנים הראשונות לאחר שייסד הרב אברהם וולף זצ"ל את "סמינר וולף" הידוע בבני ברק, אשר התדפקו על שעריו ללמוד הרבה בנות, והיה המקום צר מלהכיל את הבנות אשר רצו לבוא וללמוד במוסד.

והנה שנה אחת הגיעו כמה הורים מהעיר רחובות אשר ייצגו כ – 13 בנות שסיימו את בית הספר היסודי שם, ובקשו שיקבלו את בנותיהם ל"סמינר וולף", כיון שאין ביכולתם לפתוח לבד סמינר ברחובות.

אמר להם הרב וולף זצ"ל, כי יש בעיה בזה, באשר ישנן שתי אפשרויות, האחת היא לצרף לכל כיתה עוד כמה בנות, אבל מכיון שיש בכל כיתה כבר 22 בנות, אם יצרף לכל כיתה כמה בנות, הרי שיהיו בכל כיתה קרוב לארבעים בנות, ובעיקרון איננו רוצה להגדיל את מספר הבנות בכל כיתה, שכן מבחינה חינוכית אין זה טוב.

האפשרות השניה היא, לפתוח כיתה חדשה עבור בנות מהעיר רחובות, ומכיון שדבר זה מצריך את אישור העיריה, יודע הוא שהעיריה לא תסכים לפתוח כיתה חדשה עבור בנות שאינן בנות העיר בני ברק. על כן החליטו ללכת לשאול למרן הגרייז זצ"ל מה לעשות.

כאשר באו הרב וולף זצ"ל וכמה מנציגי ההורים מרחובות, למרן הגרייז זצ"ל ושטחו בפניו את השאלה, נענה מרן הגרייז זצ"ל ואמר "כלל נקוט בידינו, מכמות לא יוצא איכות, אבל מאיכות יוצא כמות..."

שמעו נציגי ההורים מרחובות לעצתו של מרן הגרייז זצ"ל, ועל אף הקשיים הרבים שעמדו בדרכם, פתחו סמינר ברחובות עם מספר בנות קטן... והרב וולף זצ"ל עזר להם ושלח להם מורות מבני ברק, ובי"ה שהצליחו, ובסייעתא דשמיא גדל הסמינר והתרחב, וחינך במשך השנים אלפי בנות לתורה וליראת שמים.

מי מחזיק במי...

סיפר לו הגאון רבי מנחם כהן שליט"א, שהוא היה בשעת מעשה:

כאשר התנהל המאבק הידוע ל"חינוך תורני" עבור ילדי העולים בזמן הקמת המדינה, והיהדות החרדית ניסתה לתקוע מקלות בגלגלי ההעברה על הדת, היו שליחים מטעם ארגון "הפעילים" שחדרו לישובים, וגילו לעולים הדתיים שיש להם זכות לתבוע בתי ספר עם צביון וחינוך דתי...

רכד עובדות והנהגות עצתו אמונה לבית בריסק

אולם כאשר נודע הדבר לשלטונות הציונים, הלכו שליחיהם מבית לבית והסבירו ואיימו על העולים החדשים, שכל מי שיתעקש על חינוך דתי, יאבד את כל זכויותיו לדיור, וישאירו אותו בצריפים וכו' וכו'...

אולם מתאות היהודים בארץ ישראל ובחוץ לארץ הביאה להצעת פשרה, אשר על פניה היתה נראית כהצלחה מסחררת לחרדים ול"פעילים", מר משה ניסים התנו של יו"ר תנועת המושבים – מר קורן, גילה את אוזניהם של ראשי "הפעילים", כי כל המלחמה להעברה על הדת של השלטון השמאלני, איננה אלא בשל החשש שברגע שהחרדים יקימו עבורם מוסדות עצמאיים, כל הקולות של ההורים ובני משפחתם יעברו אל המפלגות הדתיות... ורק בשל כך נאבקים השלטון כנגד חינוך דתי...

אכן מאידך, המאבק הבלתי מתפשר של החרדים בארץ ישראל ובתפוצות, גורם נזק גדול לתדמית השלטון, ועל כן מוכנים הם להקים בעצמם מוסדות מיוחדים לנוער דתי, הילדים ילמדו אך ורק תורה כפי רצונכם, ומבחינה מפלגתית לא יגרם נזק לשלטון, משום שהציבור הדתי ימשיך להצביע עבורם, שכן הם יחשבו בעיני הציבור הדתי, שהם הקימו בנינים ובתי ספר דתיים...

היתה זו ללא ספק "פריצת דרך" אדירה במושגים של אותם ימים, עבור הציבור החרדי, הנה האויב הבלתי מתפשר, מוכן בעצמו להקים עבורנו בתי ספר דתיים שילמדו בו אך ורק תורה, ולא עוד, אלא שהם יממנו ויחזיקו את הבתי ספר...

וכמובן ש"השמחה" במשרדי "חבר הפעילים" היתה גדולה... אולם הוחלט פה אחד כי בדבר שכזה חייבים לשמוע את פסק דינו של מרן הגרייז זצ"ל, אשר הוא הגבר עמד בראש כל המערכות באותם ימים, והשקיע את כל ליבו ומרצו למען הצלת הילדים.

הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל היה בין אותם אלו שהלכו לשטוח את השאלה הרת הגורל בפני מרן הגרייז זצ"ל, וגם אנכי התלויתי לאותה משלחת בבית מרן הגרייז. כאשר נכנסנו לבית, שמע מרן הגרייז זצ"ל את כל סיפור המעשה בעיון, וכן את הלבטים המתלווים מדרך הטבע ל"פריצת דרך" זו מצד השלטון בארץ ישראל... ואז פתח ואמר:

אמשול לכם משל, אבא ובנו הצעיר הלכו לטייל בדרך, ונכנסו תוך כדי הליכתם ליער עבות מלא עצים, וחיות רעות וכו'... כעבור כמה דקות הבחין האבא כי ילדו הקטן נעלם ואיננו... הוא החל לחפשו במרץ רב, תוך כדי שהוא קורא בקולי קולות את שם הילד "חיימקיה", חיימקיה... צעק בקול, כאשר כל כולו פחד פחדים מגורל הילד...

עובדות והנהגות עצתו אמונה לבית בריסק רכה

לפתע נשמע קול הילד ממעבה היער "אבא, אבא, אני כאן... אבל אינני יכול לחזור עכשיו, תפסתי קוזק... ואסור לי לעזוב אותי..."
"חיימקיה"... צועק האבא בפחד, "תעזוב את הקוזק מיד"... תוותר עליו ותחזור אלי, אחרת מי יודע, אולי תעלם ממני, ותאבד את דרכך לגמרי..."

כעבור שניות מועטות נשמע קולו של הילד חיימקיה מהדהד ברחבי היער, "אבא, אבא, אינני יכול לעזוב את הקוזק... שכן לא אני מחזיק בו, אלא הוא מחזיק בי... ותופס אותי בכל כוחו... מקודם היה נדמה לי שאני הוא המחזיק בו... אבל עתה אני רואה שההיפך הוא הנכון, והוא מחזיק בי..."

כאשר סיים ה"בריסקער רב" את המשל הנוקב והחודר, אפילו לא היה צריך להמשיך ולהסביר את הנמשל, שכן הדברים הובנו, ונתבררה השאלה באופן מוחלט.

או אז הרים מרן הגרייז זצ"ל את עיניו הטהורות, הביט בנו ואמר "אידישקייט בויפט מען נישט מיט געלט... אידישקייט בויפט מען מיט מסירות נפש"...

[**אידישקייט לא בונים עם כסף... אידישקייט בונים עם מסירות נפש**...]

וזכורני כי כאשר יצאנו מביתו של מרן הגרייז זצ"ל, החל רבי שלום זצ"ל לרקוד מרוב שמחה ואמר "אשרינו מה טוב חלקינו, שיש לנו גדולי הדור אשר הם שומרים עלינו..."

הערת הכותב – וכעין זה הבאנו בחלק ד' עמ' קנ"א אודות הצעתו של ראש הממשלה ב. ג. ליתן כסף לעיר בני ברק, בתנאי שלפני הבחירות יקבל אישור בכתב על כך.

יעו"ש את תשובתו של מרן הגרייז זצ"ל.

אינני יכול להורות לאברך לעזוב את ארץ ישראל...

סיפר הרב הגאון רבי זאב דב שטיינהוז זצ"ל [מלפנים רבה הראשי של דנמרק, ור"מ בישיבת "קול תורה"] כפי שבדידו הוה עובדא:

פעם נכנסתי לשאול את מרן הגרייז זצ"ל, בשנים הראשונות להקמת המדינה היתה העיר צפת ריקה ושוממה, ויושביה היו מתי מספר, וראש העיריה אשר היה מעונין בגידולה והתפתחותה של עירו, שלח מכתבים לכמה קהילות יהודיות בגולה, וביניהם לקהילתנו בדנמרק, וביקש מאתנו שנבוא להתיישב בעירו, והבטיח לנו הבטחות שונות, עזרה בשכר דירה, ומים וחשמל בחינם.

ושאלתי את פי מרן הגרייז זצ"ל האם כדאי לי לקבל את הצעתו, ולעלות עם בני הקהילה להתיישב בעיר צפת!!!...

רכו עובדות והנהגות עצתו אמונה לבית בריסק

הוצאת חתומים

וענה לי מרן הגרייז זצ"ל בהאי לשנא: "אויב איר וועט עפעס אויפטאן מיט דעם, ווייס איך נישט, און אפילו אויב יא, וועט דאס זיין זייער ווייניג. אבער פון די אנדערע זייט די סכנה איז זייער א גרויסע, און ס'איז נישט כדאי..." [אם תביאו לקהילתכם תועלת ברוחניות ע"י עליה זו אינני יודע... ואפילו אם כן, הרי שהתועלת תהיה מעטה, אבל מאידך הסכנה הכרוכה בדבר היא גדולה, ולכן אין זה כדאי...]

והסכנה היא מאחר והסוכנות הציונית עלולים להתערב לכם בענייני חינוך [שכן על ידם ובזכותם הגעתם ארצה] וכן יהיו האנשים מושפעים מהאווירה השוררת בעיר, ולפיכך אין זה כדאי...

לאחר מכן שאל הרב שטיינהויז זצ"ל את מרן הגרייז זצ"ל, מה דעת הרב בנוגע אליו באופן אישי, האם יעלה עם משפחתו לארץ ישראל, כדי שיוכל לחנך את בניו בתלמודי תורה בירושלים, שעדיפים בהרבה על בתי הספר בדנמרק!!!...

והשיבו מרן הגרייז זצ"ל שאכן טוב הדבר בעבורו, אולם לא ינטוש את קהילתו לפני שימצא להם רב אחר אשר ימלא את מקומו... וידאג שיקימו שם ישיבה לבחורים...

הוצאת חתומים

★ ★ ★

שאל הרב שטיינהויז זצ"ל את מרן הגרייז זצ"ל, האם נראה לדעתו שהגאון רבי... [בנו של הג"ר בנימין זאב יעקבזון זצ"ל, שכיהן כרבה של דנמרק, עוד לפני מלחמת העולם השנייה] מתאים למשרה זו, וענהו הגרייז: "איך קען איהם נישט..." ["אינני מכיר אותו..."]

אמר הרב שטיינהויז למרן הגרייז זצ"ל, שהוא יאמר לאותו גאון שיעלה לירושלים, וידבר עם מרן הגרייז זצ"ל, וכך יתהה מרן על קנקנו... אולם מרן הגרייז ביטל את הרעיון באמרו: "און וואס וועט זיין אז ער וועט קומען דא, וועל איך איהם יא קענען?"... ["יומה יהיה אם הוא יבוא אלי, וכי מפגישה אחת אוכל לדעת אם הוא מתאים למשרה זו?"]...

נסע הרב שטיינהויז לבני ברק, והציע את המשרה לאותו גאון, שחי באותה תקופה בדוחק גדול. הלך אותו גאון אל מרן הגרייז זצ"ל, ושאל אותו האם להסכים להצעה, והשיב לו רבינו הגרייז בזה"ל: "זאגן פאר א יונגערמאן ארויס פארן פון ארץ ישראל אויף חוץ לארץ, קען איך נישט. איי, וואס וועט זיין מיט פרנסה?... נו, פרנסה, וועט דער רבונו של עולם שיקן..." ["לומר לאברך לעזוב את ארץ ישראל ולנסוע לחוץ לארץ, אינני יכול. ואם תשאלו מה יהיה עם פרנסה, נו, פרנסה הקב"ה כבר ישלח"...]...

כך הורה לי מרן הגרייז

הגרייז

סיפר לי הרב הגאון רבי אברהם יעקב כהן שליט"א, מה שבדידיה הוה עובדא וכדלהלן:

בצעירותי כאשר למדתי בחיידר "מאה שערים", התחלתי לכתוב ביד שמאל, אולם הרבי בכיתה, שלימד אותי, כפה עלי לכתוב אך ורק ביד ימין, ואכן כך התחלתי לכתוב.

לאחר שנים רבות כאשר הייתי בחור, הרגשתי עדיין כי יותר קל ונוח עבורי לכתוב ביד שמאל, ושוב התחלתי לכתוב ביד שמאל, והיה זה אכן יותר קל ונוח עבורי.

מכיון שכן, התעורר בליבי הספק, מה עלי לעשות בנוגע להנחת תפילין, שכן כאשר נהייתי "בר מצוה", עדיין הייתי כותב ביד ימין, עפ"י הוראת הרבי שהיה לי בחיידר, ועל כן קנה לי האבא זצ"ל תפילין רגילות ליד שמאל... אולם עתה כאשר חזרתי שוב לכתוב ביד שמאל, אולי אני צריך להתחיל להניח את התפילין ביד ימין, כדין איטר המניח על יד ימין!...

החלטתי לשאול שאלה זו את מרן הגרייז זצ"ל. הגעתי בשעת ערב לבית מרן הגרייז זצ"ל, דפקתי על הדלת, ופתח לי את הדלת מרן הגרייז זצ"ל בכבודו ובעצמו, ושאל אותי לרצוני, אמרתי שברצוני לשאול איזה שאלה... שאל אותי מרן הגרייז "באיזה ענין השאלה"... ואמרתי שהשאלה היא בענין תפילין... אמר לי מרן הגרייז זצ"ל "וועגן תפילין נישט איצטער" [בענין תפילין לא עכשיו]...

לאחר מכן הסביר לי [כדי לפייסני] בנו הגאון הגדול רבי רפאל הלוי זצ"ל, כי הגעתי לבית בדיוק בשעה שחזר מרן הגרייז זצ"ל מהליכתו לצורכי בריאותו, וראה את הלבנה, שאפשר לקדשה, ועוד היה לפני תפילת מעריב, ועל כן היה צריך עוד להספיק להתפלל "מעריב", וכן לקדש את הלבנה, ועל כן אמר לי "וועגן תפילין נישט איצטער"...

לאחר כמה ימים הגעתי שוב לבית מרן במוצאי שבת, והיה נוכח בשעת מעשה ד"ר אהרונב ז"ל, ושאלתי את שאלתי, והוספתי לומר, שבאופן כללי הרגשתי היא, שאני שולט יותר ביד שמאל, הרבה יותר חזק מאשר ביד ימין...

אמר לי מרן הגרייז זצ"ל להושיט את שתי הידיים לפני, ולמתוח אותן בכוח רב ובעוצמה, והסתכל לראות איזה משתי הידיים ארוכה יותר, ואכן הוא ראה שיד שמאל שלי, היא ארוכה יותר מאשר יד ימין שלי, דבר המצביע על כך שהיא החזקה יותר...

והורה לי להניח את התפילין, ולעשות הברכה החל מהיום, ביד ימין, שהיא

רכה עובדות והנהגות עצתו אמונה לבית בריסק

אח"י תשס"ח

ה"יד כהה" אצלי, ולאחר התפילה כאשר אני אוחז ב"אשרי ובא לציון" להניח גם על יד שמאל בלי ברכה.

וכך אכן אני נוהג מאז ועד היום, כפי שהורה לי מרן הגרייז זצ"ל.

אח"י תשס"ח

אח"י תשס"ח

אח"י תשס"ח

עצתי שלא תכנסו לענין כלל

סיפר לו הגאון רבי נחום שיינין שליט"א, כפי ששמע מהרה"צ רבי אשר רבינסקי זצ"ל, מנהל המוסד חינוכי לבנים "אחיעזר" בעיר חיפה, אשר התנהל בעידודו של מרן הגרייז זצ"ל:

בשעתו כאשר סערה וגעשה הארץ בעקבות "פרשת יוסליה", בא רבי אשר זצ"ל למרן הגרייז זצ"ל ושאל אותו, מכיון שישנם כאלו הרוצים להסתיר את הילד יוסליה בתוך המוסד "אחיעזר", האם עליו להסכים לכך, או לסרב!...

אמר לו מרן הגרייז זצ"ל כדלהלן, "מכיון שכפי הנראה בסופו של דבר תעלה המשטרה על עקבותיו של הילד יוסליה... [בשל המאמצים האדירים שמושקעים בחיפושים] ואם ימצאו אותו אצלכם במוסד, הרי תהיו מחויבים למסור את הנפש על כך, וכפי שנפסק בהלכה, על כן עצתי שלא תכנסו כלל לענין"...

אח"י תשס"ח

לך השבתי מפני הסיבה המיוחדת

סיפר רבי שמואל משה קרמר שליט"א – מחשובי זקני חסידי ברסלב בירושלים:

"בדידי הוה עובדא, בשנת תשי"ח בעת שהתקיימו הפגנות סוערות נגד הקמת בריכת התועבה, וישבתי אז בכלא הציוני, כשבוע ימים ב"עוון" השתתפות בהפגנה, אח"כ נוצרה איזו סיבה שבשלה היה עלי להימנע מהשתתפות בהפגנות, והלכתי לשאול על זה את מרן הגרייז זצ"ל בלויית חברי רבי נתן צבי קעניג זצ"ל.

כשהרציתי את שאלתי לפניו, השיב לי בזה"ל: "אם יהיו מי שילכו להפגנות, אז אתה תשב ותלמד?..." א"כ הנך פטור"...

ושאל אותו חברי הנ"ל, האם זאת הוראה לכל אחד שיושב ולומד, שיוכל לפטור את עצמו מלהשתתף בהפגנות, על סמך שההפגנות ממילא תתקיימנה"...

ענה לו מרן הגרייז זצ"ל, "אינני רוצה להשיב, לו השבתי מפני הסיבה המיוחדת שיש לך"...

עובדות והנהגות עצתו אמונה לבית בריסק רכט

עובדות והנהגות

לדבר גדול יחשב

עובדות והנהגות

פעם שאל הרה"צ רבי עמרם בלוי זצ"ל את מרן הגרי"ז זצ"ל, היות שבתקנות "בית היתומים דיסקין" נמצא כתוב, ששפת ההוראה תהיה אידיש בלבד [מחמת החרם של המהרי"ל דיסקין זצ"ל] האם אפשר לקבל לשם ילדים מילדי העולים שלומדים בעברית...!

אוצר החכמה

והשיבו מרן הגרי"ז לחיוב.

וכן שאל רבי עמרם זצ"ל, האם גם לקבל לכמה ימים, כאלו ילדים שלהוריהם לא חשוב חינוך ילדיהם, והם רוצים לגור בין פורקי עול, וכדי שיוכלו לחפש דירה בשקט, הם רוצים לשים את ילדיהם במוסד, או שעדיף לא לקבלם כדי להקשות על ההורים לסדר את ענייניהם, וכך לעכב בעוד כמה ימים את מגוריהם בין פורקי עול, וחינוך הילדים בבתי ספריהם...

ואמר לו מרן הגרי"ז זצ"ל, שודאי שצריך לקבלם למוסד, כי גם יום אחד של "לימוד התורה", ואמירת "שמע ישראל" לדבר גדול יחשב...

אוצר החכמה

לסייע להם

סיפר הרב ר' נחום אפל שליט"א, בנו של הגאון החסיד רבי מרדכי אפל זצ"ל, מתלמידיו של מרן הגרי"ז זצ"ל:

כשהיה נידון פעם על ירושה מסויימת של נדיב אחד משווייץ, אם היא שייכת לחינוך העצמאי... והוצרכו לעזרתו של הגאון החסיד רבי מרדכי אפל זצ"ל. הלך הנ"ל לשאול את מרן הגרי"ז זצ"ל, האם עליו לסייע להם בענין קבלת התרומה, שהרי אין זה החינוך הטהור המסור לנו מקדמת דנא...

אמר לו מרן הגרי"ז זצ"ל שבודאי עליו לסייע להם לקבל הירושה, כי החינוך העצמאי צריך להמשיך להתקיים... ואין זה שייך כלל למה ש"הנטורי קרתא" צריכים להמשיך ולצעוק ולמחות כנגדם, כדי לשמור שהם לא יסטו לגמרי מן הדרך...

ולי אין את מי לשאול...

סיפר לי הרב הגאון רבי לוי שוינין שליט"א, כפי ששמע מהרב רבי אליהו דרמר שליט"א שהוא בעל המעשה:

בזמנו כאשר באו הרבה מפליטי השואה לארץ ישראל, היתה אחותי הצעירה שתחי' אמורה להיות בין הבאים, ואני שכבר הייתי קצת זמן בארץ ישראל, באתי למרן הגרי"ז זצ"ל, לשאול ולהתייעץ עימו אודות אחותי, היכן לשלוח אותה וכו' וכו'.

רל עובדות והנהגות עצתו אמונה לבית בריסק

כאשר הגעתי לביתו של מרן הגרייז זצ"ל, עמד מול החלון כשכולו אחוז שרעפים, מתבונן וחושב... אמרתי לו את כל סיפור הדברים אודות אחותי שתחי... אולם מרן הגרייז זצ"ל שהיה ידוע שאינו רוצה לייעץ עצות וכדו', המשיך לעמוד ולא ענה לי על השאלה...

כאשר ראיתי כן, אמרתי מתוך נהמת ליבי השותת דם אודות המצב הקשה, "והרי הרב הוא אביהם של יתומים, ולי אין את מי לשאול, ומה אעשה"... כאשר שמע את זאת, מיד נפנה מרן הגרייז זצ"ל לעברי מהחלון, ושאלני אודות הענין לפרטי פרטיו, ואף השיא לי מעצותיו המחכימות והמועילות.

בהירות גדולה

סיפור לי הרב הגאון רבי ישעיה בלויא שליט"א, בנו של הרה"צ רבי עמרם בלויא זצ"ל כדלהלן:

פעם הלכתי עם האבא זצ"ל למרן הגרייז זצ"ל כדי להתייעץ עימו באיזו בעיה שהתעוררה בעניני שידוכים. והנה האבא זצ"ל נכנס לבית מרן הגרייז זצ"ל, ואילו אני נשארתי לחכות בפתח הבית.

לאחר זמן מה יצא האבא מבית מרן הגרייז זצ"ל ואמר לי "דער רב האט מיר גארנישט געזאגט וואס צו טאן, נאר איך האב ארויס געגאנגען מיט א גרויסע קלארקייט"... ["הרב לא אמר לי מאומה מה לעשות, אולם אני יצאתי עם בהירות גדולה בכל הענין"...]

והוסיף ואמר, כי בעת ששטח את ספקותיו, ניתח מרן הגרייז זצ"ל את הענין בצורה כה בהירה וממצה, עד שלי כבר ברור מה עלי לעשות... אף שמרן הגרייז זצ"ל לא אמר לי מה לעשות...

★ ★ ★

יש בנותן טעם להביא כאן, מה שסיפר הגאון רבי מנחם צבי ברלין שליט"א [ראש ישיבת "רבינו חיים עוזר"]:

בצעירותי כאשר למדתי בישיבת חברון, התקשיתי בתוספות מסוים בגמ' כתובות [דף ט'] בסוגיא ד"פתח פתוח". הלכתי אל מרן הגרייז זצ"ל, ושטחתי בפניו את שאלותי...

רבינו הגרייז זצ"ל לקח את הגמ' כתובות, והחל לקרוא את דברי התוס', ולבארם לעצמו שורה אחר שורה במתיקות ובהירות נפלאה. והנה דברי התוס' קבלו הבנה וצורה אחרת, ומאליהם נפלו כל הקושיות.

בין אדם לחבירו

1234567890

1234567890

הכרת הטוב

סיפור לי הרב הגאון הנגיד רבי זאב [וולף] רוזנגרטן שליט"א מציריך כדלהלן:

לא יאומן כי יסופר גודל "הכרת הטוב" שחש והרגיש מרן הגריי"ז זצ"ל כלפי מי שעשה לו דבר מה של חסד.

לאחר שזכינו בחסדי ה' יתברך לארח את מרן הגריי"ז זצ"ל בביתנו אשר בציריך, הגעתי שנה אחת לארץ ישראל לביקור קצר. והנה אני הגעתי בשעת לילה מאוחרת והתאכסנתי בבית מלון בתל אביב. למחרת בבוקר מוקדם התקשר אלי הגאון הגדול רבי רפאל הלוי זצ"ל, בן מרן הגריי"ז זצ"ל, ואמר לי שהאבא שמע שאני הגעתי לארץ ישראל, וברצונו לדעת מתי אני מתכוון לבוא לירושלים.

ועניתי לרבי רפאל זצ"ל, שבעז"ה הנני מתעתד להיות בשעה 3 אצל מרן הגריי"ז זצ"ל... והנה באותם ימים השיירות לא היו מצויות מתל אביב לירושלים כהיום, ועל כן התאחרתי במקצת, והגעתי לבית מרן הגריי"ז זצ"ל בשעה רבע לארבע...

כאשר התקרבתי לבית, נדהמתי לראות את מרן הגריי"ז זצ"ל נמצא למטה, ליד המדרגות העולות לבית, ומחכה לקבל את פני... ואמרו לי לאחר מכן הבנים, שכך הוא מחכה משעה 3, שאז חשב שאני אבוא, עפ"י מה שמסרתי בבוקר...

והוסיף לספר לי הרב הגאון רבי וולף רוזנגרטן שליט"א: בזמנו היתה בתי שתחי' לומדת בסמינר "וולף" אשר בבני ברק, ומני אז שהתארח מרן הגריי"ז זצ"ל בביתנו, היה מתעניין ודורש בשלומה מדי שבוע ביום שישי...

הניחו לה, הרי היא נהנית מכך...

עוד סיפור לי הרב הגאון הנ"ל:

בידוע שלא היתה דעת מרן הגריי"ז זצ"ל נוחה מכך שיצלמוהו, וזכורני כי בעת שהיה בנופש, וכן שמעתי מחכם אחד זצ"ל, שכאשר היה מרן הגריי"ז זצ"ל בעיירת הנופש "אוטווצק", בשנת תרפ"ו לקייט, כאשר היה מטייל ברחוב, הקפיד שלא יצלמוהו, וכאשר רצו לצלמו היה מסתיר פניו הקדושות בספר.

רלב עובדות והנהגות בין אדם לחבירו לבית בריסק

אולם מאידך גיסא, כאשר שהה מרן הגר"י זצ"ל בביתנו בשווייץ, ראה פעם את אשתי הרבנית תח"י כשהיא עומדת עם מצלמה ורוצה לצלמו... והראו לה הבנים, שאין דעת האבא נוחה מצילומים וכדו'...

אולם כאשר ראה אותה מרן הגר"י זצ"ל, מיד אמר "הניחו לה לצלם, והרי היא נהנית מכך"... ^{אוצר החכמה}
ומיד נעמד מרן הגר"י זצ"ל וסידר את עצמו, כדי להקל עליה את הצילומים במצלמה... ^{הנח"י 1234567}

והכל עשה במידת טובו המופלגת, ומתוך רגשות "הכרת הטוב" שפעמו בו, כדי להנות את מארחיו.

^{אוצר החכמה 1234567}

לא הסכים לסלוח לו

^{הנח"י}

עוד סיפר לי הרב הגאון הנגיד רבי זאב [וולף] רוזנגרטן שליט"א מציריך, כפי ששמע מהגאון הגדול רבי יחיאל ^{הנח"י} יעקב ווינברג זצ"ל בעל ה"שרידי אש":
פעם אחת נסע רבי יחיאל יעקב ווינברג זצ"ל ביחד עם מרן הגר"י זצ"ל ברכבת, וישבו במושבים האחד מול השני. לפתע עלה באחת התחנות יהודי אחד, והתיישב ליד מרן הגר"י זצ"ל ודחקו לפינה כל כך, עד שמרן הגר"י זצ"ל נפל על רצפת הרכבת...

וכנראה ראה מרן הגר"י זצ"ל שרבי יעקב ווינברג רוצה למחות על כבודו... על כן רמז לו לבל יהין לעשות דבר, ולבל ימחה על הדבר שנעשה.
והנה כאשר הגיעה הרכבת לתחנת בבריסק, הגיעו הרבה אנשים להקביל את פניו של מרן הגר"י זצ"ל, וראה אותו יהודי שעשה את מה שעשה, לא "יסתם" אדם, אלא עשה זאת למרן הגר"י... מיד החל לבקש סליחה ומחילה ממרן הגר"י על שהפילו מן המושב ברכבת וכו' וכו'.

אולם מרן הגר"י זצ"ל אמר לו שהוא איננו יכול למחול לו בשום אופן... שוב התחנן אותו יהודי לפני מרן הגר"י זצ"ל שימחול לו, אולם מרן הגר"י עומד בסירובו למחול לו... והסביר לו הטעם, "אתה הרי בא עכשיו לבקש מחילה, לאחר שנתברר לך שאותו יהודי פשוט ומסכן שברכבת, אינו אלא הבריסקער רב... אולם אתה הרי לא פגעת בבריסקער רב, אלא פגעת ביהודי פשוט... וא"כ מה התועלת במחילת הבריסקער רב, לפגיעה שפגעת באותו יהודי מסכן ופשוט שברכבת"...

ורק לאחר שהבין וקיבל על עצמו אותו יהודי, כי אסור לפגוע אפילו ביהודי פשוט ומסכן, הסכים מרן הגר"י זצ"ל למחול ולסלוח לו.

הערת הכותב – והשוה למה שהבאנו בספר "שי לתורה" [חלק אי עמי מ"א] בשם מרן ה"בית הלוי" זצ"ל, על הפסוק בפרשת וישלח [ל"ד ז'] "ובני יעקב באו מן השדה כשמעם ויתעצבו האנשים ויחר להם מאוד, כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה".

כמה דאפשר ליה לא ניטרח

סיפור לי הרב הגאון הנגיד רבי זאב [וולף] רוזנגרטן שליט"א מציריך כדלהלן:

לאחר שנסתיימה "הכנסיה הגדולה" הראשונה, שהתקיימה בעיר וינא בשנת תרפ"ט, ובו השתתפו גדולי ישראל, וביניהם גם מרן הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי זצ"ל, נסע הגר"ע זצ"ל לפוש ולנוח מעט בעיירת הנופש "מונטריי" אשר בשוויץ. ובזמנו היו בישיבה בערך כחמישים בחורים בני 16 – 15, ואף אני למדתי בישיבה שם.

וזכורני מעשה נורא, שבימים נוראים התפלל רבי חיים עוזר זצ"ל בישיבה, וכאשר היה צריך לצאת החוצה מהיכל הישיבה באמצע התפילה, סירב לחזור ולהיכנס למקומו, וביקש שיביאו עבורו כסא, וישב זמן מה בפתח היכל הישיבה...

לאחר מכן נתברר שלא רצה לשוב למקומו במזרח... מכיון שלא רצה שכל הבחורים יוצרכו לקום ממקומם לכבודו, בשעה שהוא נכנס ועובר עד למקומו. ורק כאשר בין כה וכה נעמדו כל המתפללים, אז חזר למקומו במזרח... והמדובר היה על בחורים צעירים לימים, אשר אותם לא רצה רבי חיים עוזר זצ"ל להטריח... נורא למתבונן.

הערת הכותב – יעוין בגמי קידושין [ל"ג ע"ב] "רי שמעון בן אלעזר אומר מנין לזקן שלא יטריח ת"ל זקן ויראת וכו', כמה דאפשר ליה לא ניטרח".

כפיצוי, דיבר עמו בלימוד

ראיתי בכתביו של חכם אחד שליט"א, אשר אביו זצ"ל היה מתלמידי מרן הגר"ח זצ"ל, כפי ששמע מאביו זצ"ל:

בהיות האבא זצ"ל מצאצאי רבי חיים מוואלוז'ין, תלמידו הגדול של הגר"א, ומייסד ישיבת וואלוז'ין המהוללה, היה כפי שנהגו אז ביהדות ליטא לכנות זאת, מ"בית הרבי". ר' חיים מבריסק היה אף הוא כידוע צאצא לר' חיים מוואלוז'ין,

רלד עובדות והנהגות בין אדם לחבירו לבית בריסק

בהתאם למסורת באותה משפחה שמרו מאוד על קשרים עם קרובי משפחה מדין "ומבשרך לא תתעלם" [נראה בסי "תולדות אדם" לר' יחזקאל פייוויל מגיד – מישרים דווילנא, חלק א' פרק י"א, על ר' זלמן, אחיו הצעיר של ר' חיים מואלוז'ין ופסוק זה].

כך מצא אבא בהיותו נער צעיר בישיבה בבריסק, את דלתות ביתו של רבי חיים ואת לבבו פתוחים לפניו. אבל זה קרה לא רק בגלל קירבת המשפחה. די מהר התחבב אבא על ר' חיים בגלל טוהר ליבו, מידותיו התרוממיות ואהבתו העזה את התורה. ומשנפגשו מחדש במינסק, ואבא כבר "בן ישיבת וואלוז'ין", שגדל בתורה, קירב אותו ר' חיים מאוד.

סימן להערכתו הרבה את אבא היה בכך, שרבי חיים קבע שהוא יהיה התוקע בשופר בראש השנה, במניין שהיה בביתו. אף לימד אותו לתקוע לפי שיטתו בהלכה. וזכורני, שאבא שהיה "בעל תוקע" מעולה, היה מקפיד במיוחד על קול ה"שברים", כפי שלימדו רבי חיים זצ"ל.

אבא הרבה אז לבקר אצל רבי חיים, והרבה לשמוע ממנו את חידושו. לימים כשגדלתי והייתי מסוגל להבין, היה אבא משמיע לי חידושים ששמע מר' חיים, ואשר לימים נתפרסמו בספרו "חידושי רבנו חיים הלוי". במיוחד זכר אבא בגעגועים לילה אחד שבו חלה ר' חיים זצ"ל, ואבא נשאר עימו לטפל בו. כל אותו הלילה לא יכול היה רבי חיים להרדם. הוא הצטער מאד על הטרחה שגרם לאבא.

כפיצוי דיבר עמו כל הלילה בדברי תורה. אבא אמר לי, שבלילה זה היה לו עונג רוחני מאין כמוהו. לא את כל מה ששמע באותו לילה זכר אבא, אבל כשנתפרסם ספרו של ר' חיים היה מראה לי כמה מן הסימנים בו ואומר: "זה שמעתי באותו לילה".

האבא זצ"ל היה ספוג הערצה לא רגילה לרבי חיים. תמיד מחה כששמע מישהו מכנה אותו "תלמיד של ר' חיים"... והיה אומר, "מי אני שאעז להקרא תלמיד של ר' חיים"...

עמל לנקות את השלג

סיפר לי הרב הגאון הנגיד רבי זאב [וולף] רוזנגרטן שליט"א מציריך, כפי שהוא שמע בעצמו מרבינו הגאון רבי ברוך בער זצ"ל: פעם סיפר הגאון רבי ברוך בער זצ"ל למורו ורבו מרן הגר"ח זצ"ל, מעשה שהיה עם ה"בית הלוי" זצ"ל בבואו פעם לעיר הורודנא – גרודנא, ושם היה הגאון הצדיק רבי נחומקיה מהורודנא זצ"ל, אולם הוא היה נראה ולבוש כאדם פשוט,

עובדות והנהגות בין אדם לחבירו לבית בריסק רלה

התורה

ובבואו להקביל את פניו של "הבית הלוי" ביקש לסחוב את המזוודה שהביא עימו ה"בית הלוי", אולם ה"בית הלוי" שהכיר בו שאדם גדול הוא, סירב לכך בכל תוקף.

והנה בזמן ההוא קפא השלג בכל הרחובות ונהיה לכפור... והיתה ההליכה מסוכנת מאוד... אולם להפתעת ה"בית הלוי" כל הדרך מתחנת הרכבת ועד למקום האכסניה בו התאכסן, היתה נקייה משלג, ונוחה להליכה...

כאשר הגיעו למקום האכסניה, הביע ה"בית הלוי" זצ"ל את פליאתו בפני בעל האכסניה, על כך שהוא רואה בכל העיר את הכפור מכסה את הדרכים, ואילו הדרך המובילה מתחנת הרכבת עד למקום אכסנייתו נקייה ונוחה להליכה...

אמר לו בעל האכסניה, כי אתמול ראה את הצדיק רבי נחומק'ה עומד ועמל כל הלילה לפנות את השלג מהדרך, כדי שיהיה נח לאורח ללכת מתחנת הרכבת עד לבית האכסניה...

התורה

★ ★ ★

כאשר שמע זאת מרן הגר"ח זצ"ל, אמר לרבי ברוך בער זצ"ל: בא ואספר לך עובדא דומה שהיתה עם רבינו רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל, שבימות השלג והכפור כאשר כל הדרכים היו מכוסים בכפור, היו רואים התלמידים כי הדרך המוליכה מחדרי התלמידים ועד לבית המדרש היתה נקייה ונוחה להליכה...

והתברר שבכל בוקר מפנה רבינו רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל, את הדרך, כדי להקל על התלמידים ההולכים ללמוד ולהתפלל...

של מורי וחמי קודמים...

בחודש תמוז התשנ"ט, בהיותי בעיר לוגאנו – שווייץ, שמעתי מהאדמו"ר מביאלה שליט"א, את המעשה הבא, כפי שהוא שמע מהגאב"ד דפוניבז' רבי יוסף כהנמן זצ"ל:

[בידוע שהאדמו"ר מביאלה שליט"א היה ממקורביו הגדולים, ומבחירי תלמידיו של הגאב"ד דפוניבז' זצ"ל, ואף קבע עימו לימוד בחברותא זמן רב.]

כאשר הוצרך הרב מפוניבז' זצ"ל לברוח מאימי המלחמה, היה יכול ליטול עימו מעט דברים בטלולי הדרכים, והסתפק איזה כתבים לקחת עימו להציל מידי הכליון, את הכתבים שהוא עמל ויגע עליהם כל ימיו, או את כתבי תורתו של חמיו הי"ה הגאון הנודע רבי לייב וילקומיר זצ"ל.

רלו עובדות והנהגות בין אדם לחבירו לבית בריסק

והיה הדבר קשה מאוד להחלטה, כי עפ"י השכל, ובמיוחד עפ"י הרגש "חייך קודמים"...

אולם הוא החליט לאחר לבטים קשים ומרים, להעדיף את תכריך כתביו של חמיו הגאון זצ"ל על פני כתביו שלו עצמו, באומרו "הן חמי כבר הלך לעולמו ואינו יכול לחדש יותר חידושים... ואילו אני בעז"ה עוד אוכל לחדש חידושים אחרים"...

בינו נא זאת.

ברצוני לקיים עמכם לכל הפחות מצות לוויה

סיפר לי הגאון רבי דוד הלר שליט"א [מלוגאנו – שווייץ] כדלהלן: כאשר שהה מרן הגרי"ז זצ"ל בציריך, אצל הרב הגאון הנגיד רבי וולף רוזנגרטן שליט"א, נסע רבה של לוגאנו הגאון רבי שלמה זלמן פרידמן זצ"ל [רבה של ראחוב] לבקר את מרן הגרי"ז זצ"ל, ואני התלויתי אליו. כאשר הגענו לבית, עמד מרן הגרי"ז זצ"ל לבעיצומה של תפילת מנחה, כשהוא מעוטר בטלית ותפילין.

והנה רבי וולף שליט"א אמר לנו שהוא מצטער מאוד, אך נקבע למרן הגרי"ז תור אצל פרופסור חשוב מאוד, ואי אפשר לאחר את התור, ועל כן הוא מצטער שאי אפשר עתה לבקר את מרן הגרי"ז.

כאשר שמענו זאת, אכן התחלנו לרדת וללכת מהבית, אולם לפתע ראינו את מרן הגרי"ז מגיע במרוצה אל מעלה המדריגות וקורא לעברנו, "לוגאנו רב... לוגאנו רב... אני רוצה לכל הפחות לקיים עמכם מצות לוויה... לארח אתכם אינני יכול, שכן נקבע עבורי תור אצל רופא חשוב, אולם לכל הפחות הנני רוצה לקיים עמכם מצות לוויה"...

לחזק ידי היהודים

סיפר חתנא דבי נשיאה דמרן הגרי"ז זצ"ל, ה"ה הגאון הגדול רבי יחיאל מיכל פיונשטיין שליט"א כדלהלן: פעם אמר מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל, שלכך נגזר על ראשי ישיבות, שיהיו נעים ונדיים בעולם לאסוף כספים עבור החזקת הישיבות... כדי שיחזקו ידי היהודים הגרים בתפוצות ישראל.

טוב עין הוא יברך

סיפר הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל:

אוצר החכמה

פעם אחת נפרדתי ממרן הגריי"ז זצ"ל בשעות הלילה, וברכתי אותו בברכת "רפואה שלמה"... רמז לי מרן בתמיה, "וכי יש ברכת כהנים בלילה"... אמרתי לו כי אני לא מברך אותו בתורת כהן, אלא בתורת "טוב עין הוא יברך"...

שאל אותי מרן הגריי"ז זצ"ל "היכן כתוב פסוק זה"?... [שהרי בפסוק במשלי (כ"ב ט') כתוב "טוב עין הוא יברך", היינו שיהיה "מבורך", ולא "יברך", היינו שהוא יברך...]

ואכן לאחר בירור, נוכחתי לדעת שאין פסוק כזה, אלא זהו ציטוט מדברי הגמ' בסוטה [לי"ח ע"ב]

הגה"צ

הגה"צ

הגה"צ

הגה"צ

איך ישיב פניהם ריקם

סיפר ה"חפץ חיים" זצ"ל על ה"בית הלוי", שבתחילה היה רבה של סלוצק, ובעקבות מעשה שהיה נסע לוורשה, ולא רצה יותר ליקח על עצמו עול הרבנות, ושלחו אליו כתב רבנות מהעיר "בריסק" ולא רצה... ואמרו לו "הרי שלושים אלף יהודים מחכים לרב, ואיך ישיב את פניהם ריקם"...

מיד אמר ה"בית הלוי", "תנו לי את המעיל והכובע"... ותיכף יצא עמהם... והוסיף באותו זמן מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל, שאם ה"בית הלוי" הלך לעיר בגלל ששלושים אלף יהודים חיכו לו, בודאי שאם היו מחכים כך למשיח היה מגיע מזמן...

[דברים המיוחסים לבית בריסק, מפי השמועה]

להזהירה לבל תצום

סיפר לי הרב הגאון הנגיד רבי זאב [וולף] רוזנגרטן שליט"א מציריך כדלהלן:

המעשה שהובא בספר "עובדות והנהגות לבית בריסק" [חלק אי עמי מ"ג] בדידי הוה עובדא, שכאשר לקחתי במכונית את מרן הגריי"ז זצ"ל ובניו בדרכם מציריך לעיירת הנופש "שולץ", ביקש ממני מרן הגריי"ז זצ"ל לעבור דרך הכפר "באד – ראגעצ" אשר שם היה מוסד לטיפול בילדים חולים, ושם שהתה אותה נערה חולה לי"ע.